

مجموعه آثار

محمد کاظم هزار جریبی

(کاشف العدل، اقناعیه، برهانیه)

مؤلف: محمد کاظم هزار جریبی

(متوفی ۱۲۳۴ق)

از شاگردان استاد الکمل آقا محمد باقر بهبهانی

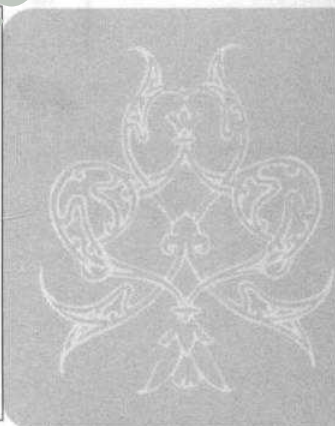
مقدمه، تصحیح و حواشی:

علی قنبریان / علی کریمی

صحفا مطهرة فيما كتب قيمه

سرشناسه	هزارجریبی، محمد کاظم بن محمد شفیع، -۱۲۳۴ق.
عنوان و نام پدیدآور	مجموعه آثار محمد کاظم هزارجریبی (کاشف العدل، افتاعیه، برهانیه) / مؤلف:
محمد کاظم هزارجریبی؛ مقدمه، تصحیح و حواشی: علی قنبریان و علی کریمی.	
مشخصات نشر	تهران: صبا، ۱۳۹۵.
مشخصات ظاهری	۱۳۱ ص، : نمونه.
شابک	۹۷۸-۶۰۰-۶۰۳۴-۳۹-۳ ریل: ۱۴۰۰۰
وضعیت فهرست نویسی	فیبا
موضوع	مجتهدان و علماء - ایران - سرگذشتنامه
شناسه افزوده	قنبریان، علی، ۱۳۶۰-، مصحح، مقدمه نویس
شناسه افزوده	کریمی، علی، ۱۳۷۳-، مصحح، مقدمه نویس
شماره کتابشناسی ملی	۴۱ ۶۶۱

م کتاب.....	مجموعه آثار محمد کاظم هزارجریبی
(کاشف العدل، افتاعیه، برهانیه).	
مؤلف.....	محمد کاظم هزارجریبی
تصحیح و حواشی.....	علی قنبریان و علی کریمی
نوبت چاپ.....	اول، بهار ۱۳۹۵
شمارگان.....	۱۰۰۰ نسخه
شابک.....	۹۷۸-۶۰۰-۶۰۳۴-۳۹-۳
قیمت.....	۱۴۰۰۰ ریال
ناشر.....	انتشارات صبا



تهران خیابان ناصر خسرو کوچه حاج نایب پلاک ۱۷
تلفن: ۰۲۱-۳۳۹۰۵۳۳۸ و ۳۳۱۱۹۹۵۵



ارتباط با مؤلف:
تلفن: ۰۹۱۲ ۸۵ ۱۹۹ ۸۵
EMAIL: Ghanbarian.howzeh@yahoo.com
www.Alihanbarian.andshivanan.ir
www.Fayyaz110.blogfa.com
www.Alihanbarian.ir

کلیه حقوق اثر مآثر برای مؤلف محفوظ می باشد.

فهرست مطالب

۹	مقدمه آقای علی کریمی
۱۱	مقدمه حجت الاسلام و المسلمین علی قنبریان (فیاض)
۱۲	نسخه شناسی
۲۴	تقدیر و تشکر
۲۷	منابع مقدمه علی قنبریان
۲۹	رساله اول: شاف العدل
۸۰	رساله دوم: اقناع
۸۳	فصل اول: در اثبات صانع عالم است
۸۵	فصل دوم: در توحید الهی است
۸۶	فصل سوم: در صفات الهی است
۸۷	فصل چهارم: عدل است
۸۸	فصل پنجم: نبوت است
۹۳	فصل ششم: در امامت است
۱۰۱	فائده
۱۰۶	فصل هفتم: در معاد است
۱۰۸	رساله سوم: برهانیه
۱۱۲	برهان اول
۱۱۲	برهان دوم

۱۱۵.....	برهان سوم
۱۱۶.....	برهان چهارم
۱۱۸.....	برهان پنجم
۱۲۰.....	برهان ششم
۱۲۱.....	برهان هفتم
۱۲۴.....	برهان هشتم
۱۳۰.....	مباحث

www.ketab.ir

مقدمه آقای علی کریمی

به نام خدا

چيست اين سقف بلند ساده ي بسيار نقش

زين معما هيچ دانا در جهان آگاه نيست

حافظ

سپاس بي کران خدای را است که به حقير امکان همکاري در تصحيح اين سه رساله از مجموعه رسائل آيت الله محمّد کاظم هزارجربى را که از علمای برجسته و محققان ارجمند عصر تاجران است، عطا فرمود. به عنوان مقدمه ای بر اثر حاضر به نظر آمد که چند نکته را خواننده ي محترم يادآور شوم.

نخست آن که در تصحيح و حشيه ي اثری که پيش روی شما قرار دارد، اصلی ترين معيار، پايبندي به اماکن و اصناف صحيح و بی دخل و تصرف متن مؤلف است، آن چنان که از طريق نسخ خطی به دست ما رسیده است. به اين جهت ممکن است حواشی متن برای خواننده ای که با عزم بهره بري از صراحت محتوای رسالات کتاب را می گشاید، قدری تعب آور باشد و بعضاً او را در سوجهه ي کلام مؤلف به سختی اندازد، اما آن چه در بدو امر برای ما از اهميتی والا برخوردار است، احیای اصل متن با استعانت از قاطبه ي روش های تصحيحی در دست است و بدین جهت در بيان اختلاف نسخ وسواس زيادی به خرج داده شده است. از اين رو خواننده ي محترم که اختلاف نسخ را مفيد فايده نمی داند، به راحتی می تواند از مطالعه ي پانويس ها صرف نظر کند، اما توجه به اين نکته ضروری است که بعضی از پانويس ها حاوی اطلاعات ارزنده ای از جمله منابع احاديث، شماره و ترجمه ي آیات و همچنين اختلافات مهم در روايات چند نسخه است.

نکته ي دوم آن که در بررسی هر متن تخصصی، لحاظ کردن شرايط زمانی، جغرافیایی، محدودیت های مؤلف به لحاظ دسترسی به منابع معتبر و همین طور مراد او از نگارش متن ضروری است. به اين سبب لازم است که خواننده ي محترم پيش از مبادرت به مطالعه ي متن، از نکاتی چند در اين باب مطلع باشد. اول آن که مؤلف محترم به جهت شرايط محیطی و زمانی و همچنین قواعد زبان شناختی مرسوم، گاه در رعایت قواعد

دستوری همچون آوردن یا نیاوردن حروف ربط و همچنین جمع بستن لغات مفرد و مواردی از این دست دچار لغزش شده است. همان طور که بیان شد این مسئله می تواند ناشی از قواعد حاکم بر محاورات عصر قاجار باشد و از این جهت اشکالی بر مؤلف وارد نیست. البته خالی از احتمال نیست که کاتبان نسخه نیز در این بی توجهی مؤثر بوده باشند. غرض آن که در بعضی از قسمت ها به جهت روان تر شدن متن، قسمت هایی را به متن افزوده ایم که همه در کروشه آمده است. این اصلاحیه ها در برخی موارد به جهت رعایت امانت داری به پانویس منتقل شده است. همچنین در بعضی دیگر از موارد ضعف دستری، صلاح را در آن دیدیم که متن را بدون تصرف منتقل کنیم تا هیئت کلی اثر به هم نریزد.

نکته ی سوم آن است که بنوای رسالات هر چند ارزنده است، تا حدی تحت تأثیر روح کلامی-فلسفی حاکم بر عصر مؤلف می باشد. به این ترتیب که برخی مسائل بیان شده در کتاب، در تحقیقات جدید مورد تفحص و کند و کاو بیش تری قرار گرفته اند. علی ای حال، این اثر اگرچه در سبب تأثیر اندک علمای متأخر از جهاتی بی عیب نیست، اما توجه به تأثیر شگرف آن در عصر مرد در دخالت دادن عقل در معتقدات و اصول دینی در برابر اخباری گری، و همچنین ارزش مندی تاریخی احیای چنین متنی در علوم اسلامی، مبادرت به پرداختن به آن را موجه تر می سازد.

و نکته ی چهارم این که این اثر هر چند با کوشش زوده مدیم محققان می شود، خالی از نقص نیست. به همین دلیل از فرهیختگان گرامی تقاضا می شود که ضعف های اثر را بر ما ببخشایند.

در آخر بر خود فرض می دانم که از زحمات محقق گرامی جناب آیت سجت الاسلام و المسلمین علی قنبریان که پیوسته بر این کار نظارت احسن داشته و زحمات زیادی کشیدند، و همچنین در آموزش نکات فنی مربوط به تصحیح و همچنین در تهیه ی نسخه ها و سایر امور مربوط به انتشار کتاب جدّ و جهدی بلیغ به خرج دادند سپاسگزاری کنم. وَاللَّهُ الْمُسْتَعَانُ وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ.

علی کریمی / تهران

۱۳۹۴/۱۲/۲۴ شمسی

مقدمه حجت الاسلام و المسلمین علی قنبریان (فیاض)

به نام خدا

از نویسندگان پرکار و فعال در زمینه معارف شیعی، بویژه مباحث امامت از علم کلام، مرحوم محمداکظم هزارجریبی می‌باشد. وقتی که در کتابخانه‌هایی چون ملی، مجلس، آیت الله مرعشی نجفی و... مشغول به شناسایی نسخه‌های خطی برجای مانده از ایشان به صورت تحقیق میدانی بودم و زمانی که در فهرست‌هایی همچون دنا، فنخا و... آثار وی را به شیخ تحقیق کتابخانه‌ای جستجو می‌کردم و هنگامی که در سایت‌ها و وبلاگ‌ها در ارتباط با نوشته‌های این عالم تحریر به شیوه تحقیق مجازی وب‌گردی می‌کردم، آثار ایشان را از لحاظ آثاری و فقهی بررسی کرده و پسندیدم و تصمیم به تصحیح و احیاء مکتوبات وی گرفتم.

هر چند که می‌دانم که آنچه در دست‌های ایران به آن دست پیدا کرده‌ام، بخشی از آثار می‌باشد و بخش دیگری از آثار ایشان - از نظر اینک مرحوم هزارجریبی ساکن کربلای معلی بوده و غالب آثارش را در آنجا به رشته تحریر درآورده است - در کشور عراق می‌باشد در کتابخانه‌های مختلفی همچون کتابخانه مرحوم شیخ عبدالحسین تهرانی، با توجه به اینکه نسخه‌های خطی کتابخانه‌های مذکور تهرانیست، معرفی نشده‌اند و یا اینکه در سایت‌ها معرفی نگردیده‌اند، لذا به نسخه‌های موجود در دست‌های من دسترسی ندارم و امیدوارم در آینده‌ای نزدیک به نسخه‌های موجود در کشور عراق دسترسی پیدا کنم.

تو درخت خوبرویان همه میوه‌ای ولیکن چه کنم به دست کوتاه که نمی‌رسد سیب
آثار ایشان را در کتابی با عنوان «بررسی و تبیین آثار محمد اکظم هزارجریبی استرآبادی» معرفی کرده و دسته‌بندی‌های مفیدی جهت آثارش انجام داده‌ام و حدود، ثغور و کم و کیف آن‌ها را مشخص گردانیده‌ام.

دو رساله فارسی ایشان با نام‌های «توحیدیه» و «عدلیه (جبر و اختیار)» چندی قبل توسط حقیر و محقق فاضل جناب آقای علی کریمی احیاء و به زیور طبع آراسته گردید و

هم اکنون سه رساله دیگر از ایشان با نام‌های «کاشف العدل»، «اقتناعیه» و «برهانیه» در کتاب حاضر منتشر می‌شود.

نسخه‌شناسی

شیوه تصحیح بر طبق نسخه اساس قرار گرفت بدین گونه که در هر سه رساله نسخه مربوط به کتابخانه مجلس شورای اسلامی با توجه به اصالت و عدم افتادگی و خوش خطی و عدم ابهام به صورت، موریه خورددگی، لک برداری، خیس شدن و... محور قرار گرفت و متن کتاب از روی آن‌ها نوشته شد و سپس با نسخه‌های دیگری که از کتابخانه‌های مختلفی همچون، طبس، آیت الله مرعشی نجفی، مروی و... خریداری شده بود، تصحیح انتهائی گردید.

رساله کاشف العدل

در فهرستواره دنا با عنوان «کاشف العدل و بین الفضل» ضبط گردیده است.^۱

کلام و اعتقادات / فارسی

هزارجریبی در مورد آن گوید:

«رساله کاشف العدل است و آن تخمیناً هفتصد بیت است و حق آنست که اگر کسی رساله توحید و کاشف العدل را نبیند بر وحدت و عدالت خدا ظن نیک به قضاء و قدر خدا اطلاع درست بهم نمی‌رساند.»^۲

سه نسخه از آن در کتابخانه‌ها و مخازن نسخ خطی ایران و خارج از آن که عبارتند از:

الف) (قم - طبسی ش: ۶۰۰/۹) / از اول تا آخر / نسخ روایات / سر به مغرب / حدود

۱۲۲۴/۲۸ برگ / ف مخ: ۱-۳۸۳

ب) (تهران - مجلس ش: ۴۵۲۷/۳) / شیخ محمد ارومی الاصل ساکن کربلا / نسخ /

۱۲۳۵/۲۸ برگ (۳۰-۵۸) / ف: ۱۲-۱۹۲

۱. مصطفی درایتی، فهرستواره دست‌نوشته‌های ایران (دنا)، ج ۸، ص ۳۷۲.

۲. رسول جعفریان، جشن نامه آیت الله رضا استادی، ص ۹۰۷-۹۱۹.

شماره بازیابی: ۴۵۲۷/۳، عنوان و نام پدیدآور: کاشف العدل/ محمد کاظم بن محمد شفیع هزار جریبی، زبان اثر: فارسی، محل کتابت: کربلا، کاتب: شیخ محمد ارومی الاصل، تاریخ کتابت: سه شنبه ماه رجب ۱۲۳۵ ق، کمیت اثر: ۳۰ پ - ۵۸ ر، آغاز: اما بعد چنین گوید بنده خاطی محمد کاظم بن محمد شفیع هزار جریبی عفی الله عن جرائمها، که بهترین خصلتی که دلالت میکند بر کمال ایمان مومن آنست...، انجام: و آل آن حضرت را ذکر نکرد بآن مرد فرمود که ظلم نکن ما را در حق ما بگو اللهم صل علی محمد و اهل بیته، نوع خط: نسخ.^۱

پ) (قم - ط) ی ش: ۵-۳۶۶ / نسخ / بی تا / ۲۳ برگ / [ف مخ: ۱-۳۸۳]^۲
برای تصحیح نسخه‌های (قم - طبسی ش: ۹/۶۰۰) و (تهران - مجلس ش: ۴۵۲۷/۳) انتخاب گردید.

۱. پایگاه اطلاع رسانی کتابخانه مجلس شورای اسلامی.

۲. مصطفی درایتی، فهرستواره دستنوشته‌های ایران (دنا)، ج ۸، ص ۳۷۲.